

December 2014

Maya

Nyheter från föreningen
COLCHAJ NAC LUUM

NYTT

Rapporter från Yalambojoch i Guatemala

LÅNGKOK. Tjejerna från La Textilería under en utflykt i byns vackra natur. Textilarbete, utflykter och lekar är viktiga avbrott i ungdomarnas vardag. Sidorna 4–5.

Innehåll

▲ Ledare	Sid 2
▲ Börje Rehnström död	3
▲ Tillbakablick på biståndsarbetet	6–7
▲ Iskalla funderingar	8
▲ Nya regler ger hopp	9
▲ CNL förlorar bil	10
▲ Informationsturné på gång	11
▲ Föreningens ekonomi	12

Drömmar vid en eld

Sedan de gick på mellanstadiet i Nyköping har Siri Voghera och Therese Sandberg varit engagerade i att samla pengar till projekten i Yalambojoch.

Tidigare i år gjorde de slag i saken: De startade Expedition Yalam och reste till Guatemala. De delade ut gåvor från Sverige, undervisade i kampsport, besökte familjer, filmade och följde med systugans tjejer på utflykt.

Deras resa har bland annat resulterat i en fotoutställning och en dokumentärfilm. Men vad är rätt och fel? Hur hjälper man på bästa sätt? Resan har väckt många tankar hos tjejerna.

Kommentar

Quetzalen lyfter – kronan dyker

I Guatemalas molnregnskogar lever den utrottingshotade quetzal-fågeln. Quetzal är samtidigt namnet på landet valuta som i stort följer dollar-kursen.

Många kanske tror att en ”bananrepublik-valuta” som quetzalen är svag. Men så är inte fallet. Amerikanska dollar flödar in i landet. Välbehövliga dollar sänds från legala och illegala emigranter bosatta i USA. Det har ni kunnat läsa om senast i Torsten Janssons intervju ”Pascual i livets bergochdalbana” i Maya-Nytt december 2013.

Men Guatemala har samtidigt blivit ett attraktivt land för penningtvätt. Mexikanska knarkkarteller investerar och så gör även de inhemska narkotika-baronerna. Något som är mycket synligt i Huehuetenango, där turistanläggningar, shoppingcentra och hotell ägs av kriminella grupper. Flödet av dollar till Guatemala har senaste året betytt att quetzalen stärkts, ungefär fyra procent i förhållande till dollarn.

Samtidigt har svenska kronan försvagats kraftigt gentemot dollarn. Förra året kostade en dollar ungefär 6,40 kronor. Nu i december 2014 pendlar kursen kring 7,40. Att den svenska kronan har förlorat cirka tjugo procent av sitt värde i jämförelse med quetzalen betyder för vår förening att de insamlade pengarna har minskat ungefär 100 000 kronor i köpkraft per år.

Långsiktigt gynnas vår förening förstås av låga dollarkurser under andra år; det hela jämnar ut sig. Men just nu betyder kronans svaghet att vi måste genomföra ytterligare nedskärningar i vår verksamhet. Tidigare har vi minskat antalet lärare i högstadieskolan, avvecklat stödet till skogsplantering och reducerat byggnadsunderhållet.

NEDSKÄRNINGAR I SKOLAN

Nya läsåret börjar i Guatemala i januari. Läraren Antonio, som var vikarie under Anas mammaledighet fram till juni och därefter har jobbat halvtid, får inte fortsätta. Vi minskar från 3,5 tjänster i högstadieskolan till 3,0. En besparing på cirka 20 000 kronor per år.

I förskolan Arco Iris genomför vi en drastisk förändring. De senaste tio åren har vi tagit emot både fyraåringar och femåringar. 2015 halverar vi antalet barn i verksamheten genom att inte ta emot fyraåringar. Det gör ont. Förutom de pedagogiska konsekvenserna betyder detta sämre kost för de flesta av fyraåringarna som nu får stanna hemma. Vistelsen i förskolan innebär ju för barnen ett välbehövligt kosttillskott. Undernärningen är fortfarande ett gissel i många hem i Yalambojoch.

EN SÄGS UPP

Förskolläraren Margarita är för närvarande mammaledig i tre månader. När hon återkommer i februari återgår Francisca till sin tjänst som kokerska och Apolonia som nu arbe-

FÖLJER DOLLARN. Den guatemalanska quetzalen står stark just nu och de svenska biståndspengarna minskar därför i värde.

tar i köket måste vi säga upp. Besvärligt för henne eftersom hon är ensamstående mamma med dottern Liliana. Men på så sätt sparar vi cirka 10 000 årligen på hennes lön och med färre munnar att mätta blir det ungefär 18 000 kronor mindre i matkostnader nästa läsår.

En annan besparingsmöjlighet är byggnadsunderhållet. För 2015 hade vi planerat målning av fönster, plåttak och ytterväggar på de flesta husen i centret. Ni som är husägare i Sverige vet att det alltid kommer surt efter när man struntar i underhållet. Det tuffa klimatet i Yalambojoch betyder många fuktskador och mögel i byggnaderna, rosten biter sig fast i järnfönstren (de nyare är av aluminium) och virket i vindskivor drabbas av röta.

Ovan nämnda besparingar täcker drygt hälften av den aktuella valutaförlusten. Nästa steg skulle kunna vara att stänga flickornas fritidshem ”la textilería”, förutom kursen i tillverkning av kvinnornas folkdräkt ”nip” (vilken vi har öronmärkt bidra till).

TURISMEN GER PLUS

En liten ljuspunkt är överskottet från uthyrning av gästrum i centret. En hel del småreparationer kan genomföras med de cirka 9 000 kronor som är årets vinst på turismen.

För några år sedan trodde jag att ekoturismen skulle ge ett väsentligt tillskott till vårt utbildningscenter. Ungefär som när svenska folkhögskolor hyr ut sina elevrum som ”bed and breakfast” under sommarlovet. Det har inte blivit så. Internationella turister skräms bort av ambassadernas resevarningar. Synd eftersom knarkkartellerna i Huehuetenango aldrig har riktat sitt våld mot turister. Dödsoffren krävs i konflikter mellan kartellerna.

Även turister från Guatemala skräms bort av de sociala konflikterna i norra Huehuetenango. Här är risken tyvärr reell. Demonstrationer och vägblockader kan utvecklas till rena lynchmobbar, där oskyldiga pekats ut som ”gruvbolagets anställda”.

PER BYLUND ANDERSEN, KOORDINÄTOR

Det här är MayaNytt

MayaNytt är medlemstidningen för föreningen Colchaj Nac Luum, som sedan 1982 arbetar med före detta flyktingar från inbördeskrigets Guatemala. Biståndsarbetet startade när föreningens nuvarande koordinatör Per Bylund Andersen på resa i Mexiko träffade flyktingar från byn Yalambojoch i nordvästra Guatemala.

Många bybor har nu återvänt, och CNL driver i dag bland annat förskola, högstadium, fadderverksamhet och skogsverksamhet i byn.

Colchaj Nac Luum betyder Jord och frihet på chuj, det Mayaspråk som talas i Yalambojoch.

Cirka två gånger per år ges MayaNytt ut. Vi förmedlar nyheter från Guatemala i allmänhet och Yalambojoch i synnerhet.

Till minne av Börje Rehnström

Den fjärde oktober i år dog vår ordförande Börje Rehnström i sitt hemman vid Dalälven. Samma dag satt jag i flyget från Panama City till Amsterdam, på väg hem till Sverige.

Startpunkten för Börjes mångåriga engagemang för Yalambojoch var just en flygresa. Sommaren 1993 hade Anna Sjödin (numera Calo) från Jursla utanför Norrköping och jag besökt flyktingkooperativen i södra Mexiko. Anna föddes i Guatemala men adopterades som bebis till Sverige. Hennes familj blev några av våra första faddrar i hjälparbetet redan 1983, då Anna var åtta år.

Efter en omtumlande resa i Mexiko var flyget till London försenat. Ovana vid Heathrows labyrinter hade vi först sprungit i fel riktning. I absolut sista stunden nådde vi flyget hem till Arlanda. Andfädda kastade vi oss ner bredvid en medelålders herre.

SPONTANT SAMTAL

”Oj, här var det svettigt” var Börjes första replik. Sedan började vi prata. Börje sa att han varit på europeisk konferens för SYO-konsulenter i Oxford på sitt sommarlov och vi berättade om indianerna i regnskogen, kriget i Guatemala och hjälparbetet i Sverige. Strax före landning bytte vi adresser, som så ofta vid tillfälliga möten.

Några månader senare ringde Börje och frågade om jag kunde visa diabilder på Domarhagsskolan i Avesta, där han arbetade. Det blev inledningen på en tjugoförårig vänskap.

EL GIGANTE. Börje lärde sig aldrig tala spanska, men kroppsspråk fungerar också bra.

ORDFÖRANDE. Börje Rehnström blev 68 år.

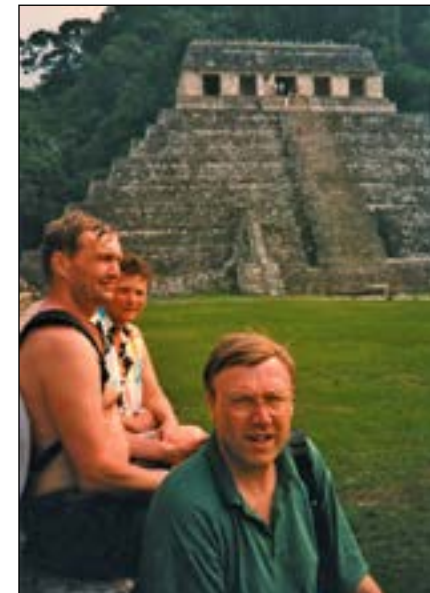
ETT SISTA MÖTE. Den 31 augusti i år deltog Börje Rehnström på sitt sista styrelsemöte i föreningen CNL, hemma hos kassören Jan Angner i Norrköping.

SPORT OCH ODLING

Med Börje var jag ute i skogarna kring Avesta, han hade ett brinnande orienteringsintresse. Han visade upp sina broccoliodlingar och energiskog. Vi hälsade på hans föräldrar inne i Avesta. Modern Dagny blev sedan fadder till ett barn i Yalambojoch.

Hemma i köket livnärde sig Börjes kära katter på gädda som han egenhändigt dragit upp. Fisket var ett annat av Börjes intressen. Som engagerad medborgare var Börje även aktiv i den lokala FN-föreningen och Rotary.

1997 deltog Börje i en studieresa till flyktingkooperativen i Chiapas och Yalambojoch, med Torsten Jansson som reseledare. Gränsorten Gracias a Dios tre mil från Yalambojoch var då förbjuden övergång för utlänningar. Börje var barnsligt förtjust i att gruppen lyckades krängla sig in i Guatemala med hänvisning till att han var skolminister i Sverige! Året efter val-

RUIN. Börje fick bland annat uppleva mayaruiner under sin studieresa till Mexiko och Guatemala 1997.

des Börje till ordförande i vår förening på årsmötet i Lodbby.

GOD MAN

Som ordförande var Börje inte någon större vän av biståndspolitiska modeord, han tyckte det var fruktansvärt jobbigt med ansökningar om Sida-medel från Forum Syd. ”Varför ska dom krängla till allt”.

Hemma i Avesta blev Börje god man för ensamkommande flyktingbarn, främst från Afghanistan. Han var lycklig när en av ”hans pojkar” fick bra betyg, kunde stadsa sig i Sverige.

VÄN OCH HUMANIST

Börje lärde sig aldrig spanska. Grundläggande tror jag han drevs av en djup humanistisk tro i sitt engagemang ”Alla barn har rätt till utbildning och lycka”. Detaljerna intresserade honom inte. Jag skriver varje månad rapporter hem till styrelsen i Sverige. Ofta förblev de olästa av Börje. Däremot ringde han mig regelbundet. Frågade hur jag mädde och hur det gick med min sambo Juanas tumör.

Grytnäs kyrka var fullsatt till Börjes begravning den 30 oktober. En av hans nära vänner sjöng Dan Andersson-visor. Börje bodde ensam i sitt hus men begravningen blev en kraftfull manifestation av Börjes vänskapsband, lokalt och globalt.

DOG 68 ÅR GAMMAL

Att Börje hade trassel med hjärtat och andra krämpor visste vi. En ljuvlig augustidag möttes vi hemma hos IngaBritt och Torsten på Västerviksgatan i Enköping, fikade under äppelträdet och simmade i Mälaren vid Bredsand. Mindre än två månader senare var Börje död, 68 år fyllda och djupt saknad av sina vänner.

Text: **PER BYLUND ANDERSEN**

Foto: **TORSTEN JANSSON**

En resa som dröjer sig kvar

Folk har frågat oss varför vi engagerar oss i FN och varför vi arbetar med välgörenhet. Före resan till Yalambojoch kom svaren utan någon större förståelse. Vi ville göra skillnad, inspirera, väcka engagemang och skapa förståelse, men vi visste inte varför.

Räcker det inte med att skänka en slant till någon biståndsorganisation? Dela en bild på Facebook? Prata om krig, svält och orättvisor över en dyr fika?

Under vår vistelse i byn upptäckte vi att världen inte är rättvis, att alla inte föds med samma förutsättningar och insåg att det lika gärna kunde varit vi som var födda i Yalam. Vi har förstått att vi inte enbart är medborgare i Sverige utan även i världen och att vi alla måste hjälpas åt. Vare sig man bor i Nyköping i Sverige eller i Yalam i Guatemala.

EGET BISTÅNDSPROJEKT

Vi heter Therese och Siri och har varit medlemmar i Nyköpings FN-förening i snart fyra år. Vi har varit nära vänner sedan barnsben och redan i 6:an hade vi bestämt oss för att resa till minst ett land i varje kontinent.

Resan till Yalam blev vår första konti-

nentöverskridande resa och var en del i vårt välgörenhetsprojekt, Expedition Yalam, som vi gjorde tillsammans med CNL och Nyköpings FN-förening. Projektet resulterade i en dokumentärfilm, en fotoutställning och försäljning av armband i samband med föreläsningar.

LÄRARE INSPIRERADE

Första gången vi fick höra talas om byn var för åtta år sedan när två lärare, Camilla och Sarah från Borgmästarskolan, där vi senare skulle börja sjua, kom till vår lilla låg- och mellanstadieskola i Nävevarn.

Camilla och Sarah har hållit i många insamlingar till skolan i Yalam under vår grundskoletid. Tyvärr slutade insamlingarna därefter och det var därför vi startade projektet Expedition Yalam. Vi ville att kontakten mellan barnen i Yalam och barnen i Nyköpings kommun inte skulle brytas – att allt Sarah och Camilla gjort inte skulle rinna ut i sanden.

VAD ÄR LYCKA?

En viktig del i projektet har varit att få människor i Sverige att ifrågasätta sin definition av lycka. Yalams invånare har inte mycket pengar, men vad vi fick lära oss under vår vistelse i byn är att det finns

mycket annat man kan vara rik på, som kärlek och kultur. Så vi vill inte att vår dokumentärfilm, fotoutställning och våra föreläsningar ska förblinda en med fattigdomen, alkoholmissbruk, barnens svält-magar, analfabetismen och barnarbete. Vi vill få alla att fokusera på det positiva, ljuset i mörkret.

PESSIMISTISK VÄRLDSSYN

Undersökningar visar att den genomsnittlige svensken tror att världen är sämre än den faktiskt är. För ett par år sedan gjorde FN:s utvecklingsprogram en undersökning i Sverige där deltagarna svarade på hur de trodde att det såg ut i världens fattigaste länder.

Resultatet var förkastligt. Fantastiska framsteg har gått många helt förbi. Det är lätt att förblindas av världens elände, men det kommer aldrig att leda till en konstruktiv utveckling. Det gör oss istället förlamade och uppgivna. Det vi vill belysa är Yalams leenden, inte tårar.

SKULDKÄNSLOR

Efter tio dagar i byn började vi ifrågasätta vad vi gjorde där. Skuldkänslorna sköljde över oss när vi satt i centret med vårt stora matförråd, med vetenskapen om att vi när som helst kunde ta nästa flyg hem

och lämna misären. Flygbiljetterna kostade 18 619 kronor. Varför skickade vi inte bara pengar dit på direkten? Vi var bara där i tre veckor. Vi hann inte få en förståelse för hur de har det. Vi hann aldrig lära känna personerna bakom ansiktena. Vi hann inte göra en märkbar skillnad. Vi kunde inte ens flytande spanska. Så vad gjorde vi där?

Vi åkte i hopp om att när vi kommer hem kunna höja människor blickar, visa dem att det finns en värld utanför deras bakgård. Vi hoppas kunna inspirera andra och väcka deras intresse för hur människor har det på andra sidan jorden.

Vi vill plantera ett frö av nyfikenhet hos andra, som lärarna Sarah och Camilla gjorde i våra hjärtan.

HÅLLBART BISTÅND

Det finns flera sätt att arbeta med välgörenhet. Vi tror att det mest hållbara är att se till att pengarna går dit de gör mest nytta. Man kan likna det vid en båt som läcker. Antingen får man ösa-ösa-ösa – eller så täpper man till läckan. Men för att veta vad som är en investering måste man skaffa sig kunskap. Fråga människorna vad de vill ha hjälp med, vad de behöver. Det är farligt att tro att man alltid vet bäst.

HÄNDELSEK RESA.

Siri Voghera och Therese Sandberg hann uppleva mycket på sina tre veckor i Yalambojoch. Här publicerar vi ett urval av deras bilder.

TEXT OCH FOTO:
SIRI VOGHERA OCH THERESE SANDBERG

Detta tycker vi att Per verkligen har fattat.

Ni får några tankvärda ord från en person som är klokare än oss: "Det finns bara en ras – människan. Det finns bara en religion – kärleken. Det finns bara en värld – eller ingen alls" och "om du inte är en del av lösningen, är du en del av problemet".

Fotnot: Siri och Therese resa till Yalambojoch finns dokumenterad med text, bilder och filmer på deras blogg www.expeditionyalam.blogg.se.

Enträget arbete gör skillnad i Yalambojoch

När man arbetar med något under lång tid är det naturligt, och nyttigt, att då och då fundera över om det man gör är meningsfullt. Därför känner jag ibland behov av att tänka över vårt bistandsarbete i Guatemala.

Själv kom jag med som bidragsgivare för länge sedan, i slutet av 1980-talet, efter en bildvisning på biblioteket i Norrköping. Per Bylund Andersen och hans dåvarande fru Aura hade då drivit verksamheten bland flyktingarna i Mexiko i egen regi sedan 1982. Men 1993 insåg de att det blev för mycket för dem att sköta allt själva. Därför bildade vi föreningen Colchaj Nac Luum, CNL. Jag åtog mig rollen som kassör, en uppgift jag haft sedan dess.

Arbetsfördelningen blev sådan att vi i styrelsen skulle sköta verksamheten i Sverige: insamling av bidrag, fadderkontakter och informationen genom vår medlemstidning MayaNytt. Våra eldsjälar, Per och Aura, skulle driva projekten på fältet.

FLERA MARKKÖP

Tryggheten för våra bidragsgivare har varit öppenheten i vår förening och det stöd och den hjälp vi fått av revisorerna Hans Åkervall och Ingemar Larsson på KPMG i Norrköping, som under alla år sedan 1993 stått för kritisk och professionell revision.

Fram till i mitten av 1990-talet stödde vi flyktingarna i deras exil i Mexiko, främst med omfattande markköp, som blev tre bosättningar, "rancher", där flyktingarnas kaffeodlingar blev den huvudsakliga inkomstkällan. För eget behov odlar de majs, svarta bönor, bananer och andra frukter. På rancherna hjälpte vi till med att bygga bostäder, skolor, kliniker och affärer. De flyktingar som valde att stanna kvar på rancherna i Mexiko klarar sig nu på egen hand.

KURSGÅRD. På byns höga kulle har bybor och CNL byggt upp kulturcentret Niwan Nha. Här finns idag bibliotek, förskola, fritidsverksamhet, högstadieskola med lärarbostäder och Folkets hus.

BYGGEN OCH STORKÖP

När fredsavtalet undertecknades i Guatemala 1996 kunde flyktingarna flytta tillbaka till ursprungsbyn Yalambojoch i nordvästra Guatemala. Det blev då naturligt för CNL att flytta med och hjälpa dem bygga upp hembyn. De första åren gällde det att få tak över huvudet i den delvis raserade byn. Med SIDA-stöd byggde vi 80 enkla hus och annan basal infrastruktur i tre byar.

Några år senare ville ägaren av granngodset San Francisco sälja marken där den enda möjliga vattenkällan fanns. För att byn inte skulle riskera att förlora det livsviktiga vattnet köpte vi marken. Priset var 780 000 kronor – mycket pengar för vår förening.

Köpet påverkade vår ekonomi under många år, men byn fick 220 hektar mark och en aldrig sinande källa av friskt vatten. Marken blev senare ett prisbelönt skogsprojekt med ekonomiskt stöd från Guatemalas statliga skogsvårdsmyndighet, INAB.

UTBILDNING VIKTIGT

En positiv framtidsutveckling är inte möjlig utan att utbildningsnivån höjs i byn. Därför har vi alltid planerat för långsiktiga satsningar på unga människor. Utan utbildning kan marginaliserade människor inte komma vidare och få inflytande i samhället. Fler måste ges möjligheter att studera om Guatemalas ursprungsbefolkning ska kunna påverka och bli delaktiga i demokratiska processer.

Därför har vi under senare år satsat en stor del av våra insamlade bistandsmedel på att utveckla kultur- och utbildningscentret på kullen i byn, där det förr låg en Mayaruin. Där har det först byggts en förskola, senare bibliotek, kurslokaler, en högstadieskola med lärarbostäder och slutligen ett Folkets Hus. Allt runt det fina, stenlagda torget.

LÄRARBOSTAD. I den här byggnaden finns plats för de av högstadieskolans lärare som kommer utifrån för att undervisa i byn.

NYA INSIKTER

Vi kan även vara stolta över att vi under åren gett många svenska besökare och frivilligarbetare en möjlighet att få insikt i livsvillkoren i Yalambojoch. Villkor som är helt annorlunda dem vi är vana vid i vårt välfärdssamhälle. Många unga och äldre biståndsgivare har besökt byn, liksom elevgrupper från svenska högstadieskolor och gymnasier. Även Globala skolans kurser för svenska lärare och rektorer har haft byn som bas för sina studieresor under flera år.

Ibland talar man om vikten av att "fasa ut" bistånd, att inte skapa ett bistandsberoende bland människorna man vill stödja. Visst finns det en risk att det blir så. Därför ger vi inte bort bistandsmedel, vi betalar för bybornas insatser. Beträffande "fasa ut" ser vi vår verksamhet som ett pågående arbete som utvecklas och ändrar form allteftersom. Samhällsutveckling sker långsamt, oftast inte rätlinjigt. Ibland med bakslag. Så har även Sverige utvecklats, från 1800-talets bondesamhälle till vårt högteknologiska samhälle. Ursprungsbefolkningen i norra Guatemala kan inte förväntas ta samma steg på några få år.

ÖKAT VÄLSTÅND

När vi ser tillbaka har vi gjort smärre felsatsningar och lärt oss av dem, men i det stora hela har det gått åt rätt håll. Byns relativa välstånd har ökat och dragit med sig omkringsliggande samhällen, och vi möter respekt från myndigheter och seriösa samhällsorganisationer.

Framtiden då? Det finns hopp: höjd utbildningsnivå, elektrifiering, mobiltelefoni, internet och ökade utkomstmöjligheter. Men det finns risker: narkotikatraffiken som går genom området mot Nordamerika och den nya huvudvägen genom norra Guatemala, Transversal del Norte, som

UTBUD. Sortimentet i de små butikerna i byn blir allt större. Många har tagit hem varor och kapital efter att ha jobbat i Mexiko och USA.

VÄLSTÅND. Vissa familjer i byn har haft möjlighet att jobba ihop ett kapital och säljer nu alla möjliga varor i små butiker och kiosker i byn.

kommer att gå genom byn. Vägen ger förstås nya möjligheter när den blir färdig om några år, men drar även med sig risker som negativ yttre påverkan på bylivet.

INSPIRERAR BYAR

Sammantaget kan vi vara stolta över vårt

TEXT:
JAN AGNER

FOTO:
PETRI MATALAMAA

UNDERVISNING. Byns förskola har inneburit bra mat, lek och kunskap i spanska för hundratals barn i Yalambojoch.

arbete. Det gör skillnad för byn och verkar som inspiration för andra i grannskapet. Utländsk närvaro i denna avlägsna del av Guatemalas bergsregion verkar också som skydd mot oönskad exploatering av utsatta människor.

Ingen kan göra allt, men alla kan göra

något! Tillsammans gör vi faktiskt skillnad. Vi hoppas att Ni, våra biståndsgivare, stödjare och besökare, fortsätter att delta i vårt solidaritetsarbete.

MOBILMAST. För tio år sedan skötte alla byns invånare sina telefonsamtal hos de fåtal familjer som hade egen telefon. Numera är det många som har egna mobiltelefoner.

UTVECKLING. För bara några år sedan fanns inga bilar i Yalambojoch. Numera har flera familjer haft råd att köpa pick-up.

ELEKTRIFIERAT. Så här ser Yalambojoch ut – en kväll utan strömavbrott. Elförsörjningen till byn fortsätter att vara minst sagt svajig.

December i Guatemala – tropisk kyla

Lite åldersklen har jag blivit. Just nu njuter jag inomhustemperaturen på sexton grader i min lägenhet i Huehuetenango. Här kan jag duscha i varmvatten, espressokaren står på glashällspisen och pepparkaksdeggen ligger i kylan.

Trerummaren några kvarter från torget hyr jag för 2 400 kronor i månaden, inklusive parkering i källaren. Efter fredsuppgörelsen 1996 var det fullt med FN-anställda i fastigheten – gyllene tider för ägaren. Nu är jag enda utlänningen och hyran har inte höjts på femton år. Samtidigt huttrar Juana – min sambo – i föräldrarnas kök i Yalambojoch. Småregn och dimma. I december och januari kan det bli nollgradigt i byn. Jag har aldrig frusit så mycket som i Yalambojoch på vintern. Ingen uppvärmning av husen, fuken tränger in överallt. Tacka vet jag barndomens vinterlov i Sundborn! Varmt och skönt inomhus hos mormor och morfar.

JULEN NÄRMAR SIG

På måndag ska det julhandlas! Megapaca heter affären där Francisca och Juana väljer presenter till barnen i förskolan och tjejernas fritids. Kramdjur från Kina slutar sina liv i Guatemala efter att ha gästtat familjer i överflödets USA.

I Megapaca hittar vi också de begagnade kläder "Made in Guatemala" som först exporterats till rika Nord, använts, slängts i containrar och slutligen skeppats tillbaka till Guatemala. De något tilltufsade och inte alltid så rena nallarna kan Francisca och Juana köpa för tre eller fem kronor styck. Så det är en blygsam del av de svenska fadderbidragen som används till julfirandet.

Ganska många familjer vistas på julafton i någon av de fyra kyrkorna i Yalambojoch. Men tyvärr hamnar några av de mera vilnsa själarna uti spriten. På bänkarna vid torget dränks sorgerna med mexikanskt sockerrörsbrännvin för tio kronor litern medan dimman tättnar.

HÖG BROTTSLIGHET

Julhelgen 1996 rådde fredsyr i Guatemala. Efter mer än trettio års inbördeskrig undertecknades ett fredsavtal mellan regeringen och URNG-gerillan. De första fredsåren fanns en optimism, en tro på förändring. Att staten skulle ta sitt ansvar för god utbildning även i de mest avlägsna byarna, som Yalambojoch. Den högerinriktade presidenten Alvaro Arzu undertecknade ett avtal med Castro och tusentals kubanska läkare sändes till Guatemala. Idag kollapsar den offentliga sjukvården i Guatemala. Anställda har inte fått lön på många månader, mediciner är obefintliga

JUL I FÖRSKOLAN. På förskolan Regnbågen firas julen traditionellt på julaftons förmiddag, med bland annat julklappsutdelning.

medan chefernas korruption når astronomiska höjder. Nuvarande presidenten, pensionerade generalen Otto Pérez Molina, kom till makten på löften om minskad brottslighet. Idag ligger Guatemala på en femteplats när det gäller mord per 100 000 invånare i världen.

SOCIALA KONFLIKTER

Här i departementet Huehuetenango är siffran dock mycket lägre, vilket betyder att vi under åren tryggt har kunnat ta emot studiegrupper, volontärer och ekoturister i Yalambojoch.

Men de sociala konflikterna på grund av främst gruvbrytning, storskalig vattenkraft och mayabefolkningens krav på självbestämmande har nu lett till att norra Huehuetenango i medierna beskrivs som en krutdurk. Belgiska organisationen Vivir en Amor som driver sjukvårdskliniker och stödjer utbildning i vår grannkommun San Mateo Ixtatán beslutade i somras att evakuera all utländsk personal.

FÖRTAL MOT ORGANISATIONER

Själv lämnade jag Guatemala i maj efter samråd med svenska ambassaden och återkom först på en kort utvärderingsresa i september. Nu anser jag att läget har förbättrats något. Personligen har jag inte

utsatts för direkta hot, men här pågår en förtalskampanj främst mot nordiska biståndsorganisationer, som Diakonia. Jultider är grubbeltider. Är det personliga priset för högt? Runt om i världen är vi många som gnetar på: Med kvinnorrättigheter i Afghanistan. Som journalister i Syrien eller miljöaktivister i Amazonas.

NYTT I SKOLTRÄDGÅRDEN

I min ungdom ville jag bli trädgårdsmästare, odla organisk-biologiska grönsaker. Genom en dansk miljögrupp jag var med i fick jag en praktikplats i Kolmården 1976. Jag rensade ogräs och lärde mig att sköta tomater och gurkor på familjen Greens trädgårdsmästeri mellan Krokek och Stavsjö. På den tiden var det mest "gröna vågare" från städerna som intresserade sig för ekologisk odling. Själv är jag uppvuxen på gården Langesminde i byn Hundstrup, södra Fyn. En annan tid. Nu får jag nöja mig med skolträdgården i Yalambojoch. Under 2015 vill vi testa nya grönsaker i landen och höstterminen kommer vi åter ha skolkök på schemat för årskurs åtta och nio.

TEXT OCH FOTO
PER BYLUND ANDERSEN

Obamas löfte – Människosmugglarnas lycka

Demokraterna och president Obama fick inte igenom reformen som skulle ge miljoner av illegala invandrare i USA uppehållstillstånd. Istället har Obama nu genom presidentdekret gett en mindre grupp möjlighet att söka tillstånd.

Bland kraven är att de sökande kan dokumentera att de kom till USA senast 2010, att de under tiden som illegala i USA har betalat skatt och har barn som är födda i landet (och som därmed är amerikanska medborgare). Dessutom får de förstås inte ha begått några brott.

Om allt går Obamas väg kan processen börja under 2015. Men risken att republikaner och invandringskritiska grupper kan sticka käppar i hjulet finns fortfarande.

MÅNGA UTVANDRARE

Uppskattningsvis vistas 1,5 miljoner guatemalaner i USA. De flesta illegalt som vi tidigare berättat i MayaNytt. Guatemalas ambassadör i USA uppskattar att 195 000 kan gynnas av Obamas reform. Huehuetenango är ett av departementen i Guatemala med flest utvandrare. Men det är sannolikt få som kan gynnas av reformen. Härifrån är det mest ensamma män som reser norrut, med tanken att återvända när de har skrapat ihop till husbygge, eller kanske butik eller mekanisk verkstad. Familjen är kvar i hembyn under tiden.

LÄTTARE FÅ JOBB

Den ekonomiska krisen i USA för några år sedan betydde att det var mycket svårt att få jobb. Nu är det åter något lättare.

Nästan alla män från Yalambojoch som söker lyckan i USA tar sig över gränsen via Arizona. Som hårdiga lantarbetare klarar de öknen bättre än kvinnor och barn från städerna.

Av de knappt trehundra männen i Yalambojoch uppskattar jag att ungefär en tiondel nu befinner sig illegalt i USA. Endast en kvinna från byn lever i "el norte".

RISKABELT I MEXIKO

USA är mindre riskabelt än Mexiko. Hitills har tre unga män från Yalambojoch slagits ihjäl i Mexiko City, där de arbetat främst som murarhantlangare. Diego och Marcos lämnade efter sig barn och fru i hembyn medan Martin hade lämnat Yalambojoch som ganska ung.

På samma sätt som människosmugglare sprider rykten i fattiga länder om att minderåriga kan få uppehållstillstånd i Sverige och som "ankarbarn" sedan få hit sin familj jobbar nu "los coyotes" (människosmugglarna) i Huehuetenango.

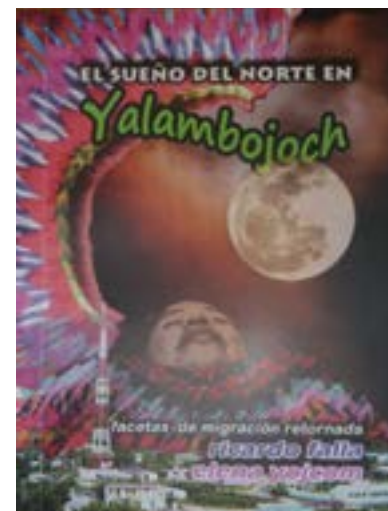

PÅ BESÖK. Bokens författare Ricardo Falla, förläggaren Helvi Mendizabal, högstadieläraren Elena Yojcóm och medföljande lekmanpredikant på besök i Yalambojoch.

LURAR FAMILJER

De sociala konsekvenserna i byarna är svåra. Vi har en stor grupp tonårsskallar i Yalambojoch som varken studerar eller arbetar. De väntar istället på chansen att kunna sticka till USA.

Los coyotes samlar grupper av intresserade hemma hos familjer med löften om "hela paketet", att de kan fixa uppehållstillstånd (vilket är falskt) och att resan kan betalas på kredit. Familjerna får då inteckna hus och mark. Nu i oktober har vi en elev som hoppat av årskurs åtta i vår högstadieskola för drömmen om USA.

DOKUMENTERAT. I boken *Drömmen om Nord i Yalambojoch* har ungdomar i byn intervjuats om sina framtidsdrömmar.

Tonårsskallar som drar norrut har ofta gift sig innan de åker. Vi har flera exempel på unga övergivna kvinnor som sedan gravida måste flytta hem till sina föräldrar.

BOK OM MIGRATIONEN

Ni som kan spanska har möjlighet att läsa mycket mera kring drömmen om USA i boken "El sueño del norte en Yalambojoch". Författare är antropologen och jesuitprästen Ricardo Falla, som skrivit en lång rad böcker om inbördeskriget i Guatemala. Vår högstadielärare Elena Yojcóm har genomfört fältintervjuerna. Boken har getts ut av forskningsstiftelsen AVANCSO i Guatemala City. Vår styrelsemedlem Torsten Jansson har några få exemplar hemma på Janssons antikvariat. Kostnaden är 100 kronor inklusive porto. I början av mars tar jag med mig flera ex från Guatemala till Torsten.

FARLIGT TEMA

Att ens prata om människosmugglarnas falska löften i byarna är förenat med stora risker. I högstadieskolan försöker vi integrera temat i undervisningen och då med hjälp av ett par USA-återvändare som öppet berättar om problemen på färderna.

Många människosmugglare sysslar samtidigt med smuggling av kokain och samarbetar med mexikanska knarkkarteller. Strukturerna är väl kända av advokater, åklagare och poliser i Huehuetenango. Men affärerna är alldeles för lönsamma för att stoppas.

PER BYLUND ANDERSEN

SKUMPIGT. I nio år har vår koordinatör i Guatemala, Per Bylund Andersen, kunnat ta sig fram med bil. Men nu är det bussen som gäller igen. Linjen trafikeras av gamla amerikanska skolbussar.

FOTO: PETRI MATALAMAA

Åter långa bussresor

Nio års bekvämlighet, att ha tillgång till en fyrhjulsdriven bil, tog plötsligt slut i somras. Nu är det åter långa bussresor som gäller.

Ni är många medlemmar i föreningen som åkt med mig i den svarta Nissan Terrano årsmodell 1999, från staden Huehuetenango till Yalambojoch. En färd på 165 kilometer och mellan tre och fyra timmar. Bilen var ovärderlig för transporter av skolmaterial, livsmedel till förskolan, byggmaterial...

Några gånger förvandlades bilen till ambulans som då jag våren 2005 fick krångla in en lantarbetare som blivit överkörd av bussen. Blodigt och skrik hela vägen till Nentón. En annan gång liftade en grupp poliser med mig på väg till en mordutredning. Deras bil, enda fungerande polisbil på stationen i Nentón, hade gett upp på en ödslig sträcka vid Guaxacana.

PROPPFULLA BUSSAR

Naivt trodde jag att vår förening kunde disponera bilen fram tills skrotningen om några år. Ursprungligen hade bilen ägts av belgiska barnläkaren Christian Fisch som tillsammans med hustrun Virginia bodde i

Guatemala efter pensioneringen. Vid deras död lämnade de över pengar och tillhörigheter till olika biståndsprojekt i Huehuetenango. I juli – medan jag var i Sverige – beslutade den juridiska ägaren till bilen plötsligt att skänka fordonet till en annan.

Resultatet är att vi nu har stora svårigheter. Det går endast en direktbuss varje dag från staden Huehuetenango till Yalambojoch, klockan 13.10 och framme i byn cirka klockan 19.30. Bussen är alltid överfull och färden är ibland mardrömslik. Bagaget måste upp på takräcket och kartongerna med skolböcker kan där utsättas för både regn och nötas av kringliggande taggräsrullar.

INGEN NY BIL

Som ni kan läsa i den ekonomiska redovisningen är det kärt läge för oss i byn. Det finns inte möjlighet att köpa en annan bil den närmsta framtiden. Samtidigt vet jag inte hur länge jag orkar kånka i bussar med allt som ska upp till vårt center i byn. Och de dagar bussen inte går kan det bli både tre och fyra byten med olika minibussar och pickups till Yalambojoch. Något som dessutom är en säkerhetsrisk.

PER BYLUND ANDERSEN

Kallelse till årsmöte i Enköping

DHR:s gamla trävilla Sommarro invid Bredsandsbadet har med åren blivit en fast punkt för vår förenings årsmöten. Nu inbjuder vi för sjätte året i rad våra medlemmar till denna vackra plats vid Mälarens strand.

Föreningens eldsjäl och koordinatör i Guatemala, Per Bylund Andersen, kommer att delta i årsmötet och berätta om situationen i Guatemala och i "vår" by Yalambojoch.

Tid: Söndagen den 26 april, klockan 12.00.
Plats: Sommarro, fem kilometer söder om Enköping.

Anmälan: Hör av er till Torsten Jansson (styrelseledamot) så att vi vet hur mycket mat vi ska laga. Torsten når ni på telefon: 070-405 71 78 och 0171-214 26 eller via mejl: torsten_jansson@hotmail.com.

LOTS FRÅN ENKÖPING

För er som behöver hjälp att hitta till Sommarro, eller som behöver skjuts från Enköpings resecentrum finns också Torsten till hands.

Som framgår av Per Bylund Andersens nekrolog i detta nummer har vi förlorat vår gode vän och ordförande Börje Rehnlund. Saknaden är smärtsam, så det har varit en tung höst för oss i föreningen. Börje har ju funnits bland oss aktiva i 20 år och lämnar därför ett stort tomrum efter sig.

NY ORDFÖRANDE

En viktig uppgift för årsmötet blir således att välja en ny ordförande i föreningen Colchaj Nac Luum. Och eftersom flera av oss i styrelsen börjar bli lite till åren ser vi gärna att yngre medlemmar ställer upp och stöttar oss "gamlingar".

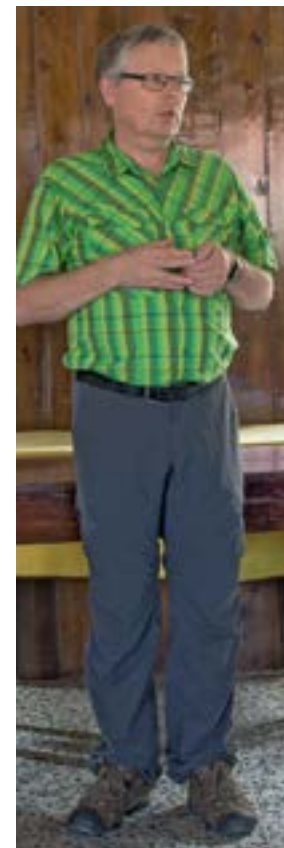
Väl mött på Sommarro!

TORSTEN JANSSON

DAGS IGEN. För snart tre år sedan besökte lärarna Ana Mateo Pérez och Mateo Domingo Lucas Sommarro tillsammans med Per Bylund Andersen. Nu samlas åter föreningen för årsmöte här utanför Enköping.

Informationsresa till Sverige

I mars kommer Per Bylund Andersen till Sverige och kommer att föreläsa på skolor och bibliotek runt om i landet.

FOTO: PETRI MATALAMAA

Forum Syd har beviljat vår förening 32 000 kronor till en informationsturné på skolor. Beloppet ska täcka både flygbiljetter från Guatemala och lokala resor i Sverige.

Det är ännu inte helt klart vem som följer med mig från Yalambojoch. Troligen blir det Juana, fritidsledare i "La Textilería". Hon kan i så fall på spanska berätta om arbetet med flickorna, Nip-kursen och ge glimtar från sin uppväxt som flykting i Chiapas. Jag kommer att kunna överätta i de fall det inte blir med svenska elever som pluggar spanska.

Vi kommer till Norden den femte mars och återvänder till Guatemala i slutet av april. Ni som är intresserade av att boka oss kan kontakta mig via mejl. Turnén måste vara planerad i slutet av januari och vi prioriterar föreningens systemskolor som tidigare har genomfört dagsverken, basarer eller soaréer.

Vi kan även föreläsa med bildvisningar på bibliotek, i föreningar och på bokcaféer men kan inte använda Forum Syd-bidraget till våra resekostnader i Sverige för dessa möten.

PER BYLUND ANDERSEN

Paket till fadderbarn

Så länge jag inte har tillgång till bil måste jag be er att inte sända paket till era fadderbarn i Yalambojoch. I skrivande stund – 12 november – är jag i Sverige men när ni läser MayaNytt är jag tillbaka i Guatemala. Då har många redan sänt sina julpaket och dessa lovar jag förstås att ta med upp till byn även om det blir i omgångar. Detta hälsar föreningens koordinatör Per Bylund Andersen.

VÅR POSTBOX

Ange barnets namn
Apartado Postal # 4
Huehuetenango
GUATEMALA

INFORMATION. En liten fotoutställning gav festivalbesökarna kortfattad information om CNL:s projekt i Guatemala. FOTO: ELIN PETTERSSON

Stort bidrag från Sjönevadsfesten

Under flera år har föreningen CNL fått stora bidrag från Sjönevadsfesten, en sommarfestival utanför Falkenberg. I år går 40 000 kronor av överskottet till CNL. En av arrangörerna av festivalen är Kristoffer Kabell, tidigare volontär i högstadieskolan i Yalambojoch.

Byggarbeten på kullen

Vår medlem och revisor Janos Szemler reser i slutet av januari till Guatemala för en månads volontärsarbete i centret.

Janos som flydde från Ungern på åttiotalet är i grunden rörmokare. Han är vidareutbildad på Chalmers och har gedigen erfarenhet inom byggbranschen. Janos främsta uppgift i Yalambojoch blir att slutföra elinstallationerna i förskolan, stora sovsalen och badrummen i Folkets Hus. Med detta blir vi äntligen klara med renoveringen av förskolan och räknar med att barn och lärare kan flytta in i

slutet av februari. Vår värdja i förra Maya Nytt om stöd till inköp av en solcellsanläggning fick inget gensvar. Det betyder fortsatta problem vid de dygnslånga strömavbrotten. Främst drabbas undervisningen i högstadieskolan. Tre 55-wattspaneler från början av nittioalet ger oss dock el till högstadieskolans dator i lärarrummet och möjlighet att ladda mobiltelefoner vid strömavbrott. I somras var längsta strömavbrottet i Huehuetenango på 900 timmar. Mobilmasterna i trakten fungerar dock oftast, med hjälp av dieselgeneratorer.

Vill du ha ett fadderbarn i Yalambojoch?

Då kan du fylla i den här talongen och skicka in den till föreningens fadderansvarige **Malin Linné, Vantörsvägen 245, 129 55 Hägersten.**
E-post: malin.linne@hotmail.com

Namn
Adress
Telefon
Mejl

EKONOMIN

Redovisning för 2014 fram till och med november, samt budget för 2014.

	Utfall	Budget
	2014	2014
IN		
Medlemsavgifter	14 000	20 000
Fadderbidrag	106 000	130 000
Bidrag skolor	132 000	230 000
Bidrag övriga	218 000	230 000
Övriga intäkter	4	0
FS infobidrag	31	0
Projekt förskolan	95	95
	600 000	705 000
UT		
Löner	136 000	144 000
Avskrivningar	0	3 000
Administrationskostnader	6 000	6 000
Informationskostnader	18 000	30 000
Volontärskostnader	55 000	30 000
Bistånd Guatemala	272 000	327 000
FS infobidrag	0	0
Projekt förskolan	95 000	95 000
	582 000	635 000
VINST/FÖRLUST för perioden:	- 18 000	70 000

"FS Infobidrag" är informationsbidrag från Forum Syd. "Projekt Förskolan" är bidrag från Hannells stiftelse.
Vi kämpar på med ansökan till Forum Syd för högstadiet i Yalam.

JAN ÅNGNER, kassör

Styrelse och funktionärer 2014

ORDFÖRANDE:

VAKANT,

fram till årsmötet den 26 april 2015

KASSÖR:

JAN ÅNGNER

Alkärrsgatan 24, 603 80 Norrköping

Tel och fax: 011-17 30 11, mobil: 076-846 55 70

E-post: jan.angner@angner.se

LEDAMÖTER:

TORSTEN JANSSON

Västerviksgatan 14, 745 62 Enköping

Tel: 0171-214 26, mobil: 070-405 71 78

E-post: torsten.jansson@hotmail.com

MALIN LINNÉ (Fadderansvarig)

Vantörsvägen 245, 129 55 Hägersten

Tel: 073-971 76 63, E-post: malin.linne@hotmail.com

SEKRETERARE:

KRISTINA BYLUND ANDERSEN

Nygatan 81, lgh 1101, 602 34 Norrköping

Tel: 073-100 22 08.

E-post: kristina-8@live.com

SUPPLEANT:

ULLA ÅMAND

Lindhem, 504 92 Hedared

Tel: 033-24 20 56, mobil: 070- 231 42 92

E-post: uamand@yahoo.se

PETRI MATALAMAA

Timmervägen 45B, 645 44 Strängnäs

Mobil: 070- 985 97 32

E-post: matalamaa@hotmail.com

REVISORER:

HANS ÅKERVALL

Prästgården Häradshammar, 610 29 Östra Husby

Tel: 0125-701 62, mobil: 070-921 00 10

E-post: hans.akervall@kpmg.se

JANOS SZEMLER

Hagvägen 5, 616 90 Åby

Tel: 011-646 00. E-post: j.szemler@telia.com

REVISORERSUPPLEANT:

ANNA CALO

Lindholm-Östra Flygeln, 635 04 Eskilstuna

Tel: 019-764 47 44, mobil: 073-624 68 21

E-post: anna.calo@telge.se

KOORDINATOR:

PER BYLUND ANDERSEN

Apartado postal #4, Huehuetenango, Guatemala

E-post: per@cni.nu

MAYANYTT:

ELIN PETTERSSON (Redaktör)

Kilavägen 19, 514 92 Uddebo

Tel: 0325-62 72 20, 073-991 69 38

E-post: elinpetter@hotmail.com

STÖD VÅRT ARBETE I GUATEMALA

Plusgiro 22 30 51 - 4

FÖRENINGENS HEMSIDA

www.cni.nu